

פרשת השבוע על פי אור החיים הקדוש

פרשת דברים

לע"נ הורי ר' אליהו בן בת שבע ז"ל

לאה אירן בת טאוס ז"ל

4 א שתהיה הענוה בדרך הנאות לא בדרך הפחיתות הנמאס, כמו שכתב הרמב"ם בהלכות דעות (פ"ה הלכה רח). עוד תנאי הענוה שלא ישתמש בה להרחיק תוכחות על עון, אם יראה איש עובר פי ה' ויאמר מי אני ומי ביתי להוכיח אנשים גדולים, אלא צריך להוכיח לצד חיוב כערבות, והוא מה שרמז באומרו "בערבה" כלל שני דברים, א' שתהיה הענוה ערבה, על דרך אומרו (משליג 10 ד) ומצא חן ושכל טוב וגו', ב' חיוב הערבות, שיצטרך להוכיח על עון לקטון וגדול ולא ישתמש כענוה בענין זה:

ה' מאמר התנא (אבות פ"ג מ"א) הסתכל בשלשה דברים וכו' ולאן אתה הולך וכו' ולפני מי אתה עתיד וכו'. וכן אמר התנא (שם פ"ב מ"י) ושוב יום אחד כו', ופירשו שם שהכוונה היא שיוכר תמיד יום מותו, ושכל יום הוא זמן גבול המיתה, והוא מה שרמז באומרו "מול סוף" שיהיה למול עיניו "סוף אדם" ותכליתו:

3 ב שמע בין אחיכם וגו'.

עוד ירצה שלא יהיה השופט מצהיל פניו ונושא עינו באחד מהם, ומשפיל עיניו מאחד מהם, אלא שתהיה דרך השמיעה שוה ביניהם, והוא אומרו שמוע, פירוש דרך השמיעה תהיה בין אחיכם, אם אתה תשא עיניך תשא לשניהם, ואם תשפיל תשפיל לשניהם. או אפשר שיצו ה' שלא ישא עיניו כל עיקר בהם, כי אפשר שיטעה אחד מהם במין הראיה שהוא עין יפה יותר ממנו ויסתתמו טענותיו:

ושמעתי מפי חכם גדול חסיד וגדול בישראל חביב עלי כרוחי ה"ה הרב רבי משה בירדוגו זלה"ה שיהיה מדקדק בשעת הדין שיהיו עיניו למטה, ולא היה נושא עיניו כל עיקר, ושהיה מרגיש שאם היה נושא עיניו לצד ההכרח באיזה אחד מבעלי הדין היה מתכלכל שכנגדו, והוא אומרו שמוע בין אחיכם, שלא יעשו אלא אלא השמיעה והדברים באים מהטעונים לפנייהם באין השחנות לאחד מהם, וכזה ושפטתם צדק:

2 ג עיניו כעין ז"ל

7. עיין זוה"ק (ח"ג נא): וז"ל אמר רבי אלעזר ככל עובדי דבר נש לבעי ליה להוון כלוהו לשמא קרישא, מאי לשמא קרישא, לאדכרא בפומיה שמא קרישא על כל מה דאיהו עבדי, דכלא הוא לפולחניה, ולא ישרי עלוי סטרא אחרא, בגין דאיהו זמן תדירא לגבי בני נשא ויכיל לאשראה, על ההוא עבייתא וכו', ובגין כך כתיב ונשמרת מכל דבר רע עכ"ל.

10. עיין שם הגדולים להחיד"א ז"ל מערכת ספרים אות מ' משכיר, חיבורו הגדול מורינו משה בירדוגו ז"ל על שמו כי משכיר נוטריקון משה בירדוגו, והיה הרב במערב הפנימי, ושמעתי מהרב המופלא הקדוש כמורה"ד חיים נ' עטר זלה"ה שהיה מספר בשבחו ביושר עיונו בעומק העיני, וכתב הרב מהר"ד חיים בן עטר הנוכר בספרו חפץ ה' בשיטתו לשבת (דף ו ע"ב) מהספר ז"ל רוח הקודש הופיעה ונתכוונו לו בהיסח הרעת בבית הנכנסת אני ואחי הגדול גרול החכמים הרב רבי משה בירדוגו אשר נפשי קשורה בנפשו עכ"ל.

3 א ואומרו במדבר בערבה וגו'. רבותינו ז"ל (ספרי כאן) דרשו שהוכיחם על מה שעשו במדבר וגו', ואפשר לפרש כל הכתוב דרך רמז באופן אחר, והוא כי במקרא מועט למד משה כללות יראת ה' ומדות ההגנות הצריכין להולכים בתורת ה', והם מדות תשעה:

הא' שיהיה לוקח מדתו של אברהם דכתיב (בראשית יד יג) אברהם העברי, והוא מה שרמז באומרו "בעבר":

ב' שיהיה מרדות כלבו תמיד כאומרם ז"ל (ברכות ו) טובה מרדות אחת כלבו של אדם ממאה מלקיות, והוא מה שרמז באומרו "הירדן":

ג' מדת הענוה, כאומרם ז"ל (נדרים נה). לעולם ישים אדם עצמו כמדבר, ועיין מה שפירשתי בפרשת יתרו (שמות יט ב) בפסוק ויסעו מרפידים, והוא מה שרמז באומרו "במדבר":

2 ב עיניו כעין ז"ל

1. ה' אלהיכם וגו'. קשה הרי לא מצינו שנארכו ממה שהיו במצרים ריבוי שיש בו היכר כמובן ממספר שני של שנה השנית, שעל אותו זמן הוא אומר שאמר להם בעת ההוא וגו', ורבותינו ז"ל בספרי אמרו וז"ל הרבה אתכם הגדיל אתכם על דייניכם וכו', עד כאן:

ואולי שנתכוין עוד על פי מה שאמרו בזהר (ח"ג ריא): שעל ידי הזכרת ריבוי טובה יפעיל השלטת כח במשטין להרע, ואמרו (שם ריב). שבכל מקום שמזכיר שם עליון עליו אין כח בכוחות הרע לשלוט בו, ולפי שאמר משה לא אוכל לבדי וגו', הרי הוא מפליג בריבויים, ויש כזה חשש האמור, לזה הזכיר שמו יתברך עליהם ואמר ה' וגו' הרבה אתכם, שבוה אין מקום למריע כאמור שם, ולפי זה תתפרש תיבת הרבה כפשטה:

2 ב עיניו כעין ז"ל

כב. לא תיראום. הגם שמדבר ליהושע אמר לשון רבים, לכלול גם כל ישראל, לומר שלא יהיה אפילו אחד מישראל ירא מהם, כי ה' נלחם להם. ולמה שפירשתי לאמר לישראל, אמר לשון שידבר בו לישראל שיבטחו באלהים חיים:

7. עיין זוה"ק (ח"ג נא): וז"ל אמר רבי אלעזר ככל עובדי דבר נש לבעי ליה להוון כלוהו לשמא קרישא, מאי לשמא קרישא, לאדכרא בפומיה שמא קרישא על כל מה דאיהו עבדי, דכלא הוא לפולחניה, ולא ישרי עלוי סטרא אחרא, בגין דאיהו זמן תדירא לגבי בני נשא ויכיל לאשראה, על ההוא עבייתא וכו', ובגין כך כתיב ונשמרת מכל דבר רע עכ"ל.

10. עיין שם הגדולים להחיד"א ז"ל מערכת ספרים אות מ' משכיר, חיבורו הגדול מורינו משה בירדוגו ז"ל על שמו כי משכיר נוטריקון משה בירדוגו, והיה הרב במערב הפנימי, ושמעתי מהרב המופלא הקדוש כמורה"ד חיים נ' עטר זלה"ה שהיה מספר בשבחו ביושר עיונו בעומק העיני, וכתב הרב מהר"ד חיים בן עטר הנוכר בספרו חפץ ה' בשיטתו לשבת (דף ו ע"ב) מהספר ז"ל רוח הקודש הופיעה ונתכוונו לו בהיסח הרעת בבית הנכנסת אני ואחי הגדול גרול החכמים הרב רבי משה בירדוגו אשר נפשי קשורה בנפשו עכ"ל.

1. עוד ירמוח על דרך מה שאמרו בנמרא (יומא יט): אמר רבא [השח שיחת חולין עובר בעשה שנאמר] ודברת בס ולא כדברים (כטלים) [אחרים] עד כאן, מכאן שאסור לדבר זולת כדברי תורה ויראה, והודיע הכתוב כי משה רבינו עליו השלום אלה הם הדברים אשר דיבר כל ימיו מעצמו, לבד הדברים אשר צוה מה' לדברם, הא למדת שקיים ודברת בס, ודבריו אלה כל רואה יעיד כי כולם דברי תורה וחכמה ומוסר:

2. רמז עוד באומרו אל כל ישראל, פירוש לא לישראל שהיו נמצאים. נגלים שם כדור ההוא לבד היו הדברים, אלא לכל ישראל אשר שם היו ואשר עתידין להיות, כי תורה שם משה בדבריו עליונים אלו, ועל כל ישראל לקיים כל דבר הכתוב בדברים אלה, הרי שאין דברים בעולם במדרגה שוה לדברים אלו, והוא מאמר אלה הדברים, פירוש ואין דומה להם:

5. ה' אלהיך, אלו, קדושתו, וכו'. מאמר החסידים (חוכת הלבבות שער הפרישות פ"ד) וז"ל הפרוש צהלחו בפניו ודאגתו [ואבלון] כלבו, והוא מה שרמז באומרו "בין פארן ובין תופל", כנגד צהלחו בפניו אמר בין פארן לשון פאר, היפך עצבון שהוא פנים רעות, וכנגד עצבון הלב אמר ובין תופל, שלא יהיה לבו ערב עליו ויתעצב אל לבו, מפחד שמא עבר את פי ה' בלא ידיעה בגדולות או בקטנות, או שמא מיעט בעבודה ממה שצריך עשות:

7. שיהיה לו לב טהור ונקי, כדרך שהתפלל דוד (תהלים נא יב) לב טהור ברא לי וגו', וירחק ממנו שנאת הבריות והקנאה והתחרות והמשטמה, והוא מה שרמז באומרו "ולבן" שיהיה לו לב טהור, שיתחם לטהרה כינוי זה של "לבן":

ח' תלמוד תורה בקביעות, כיעקב אבינו דכתיב (בראשית כה כז) יושב אהלים, לא לתלמוד עראי, והוא אומרו "וחצרות" הם חצרות ה' שהם בתי מדרשות:

ט' שלא יהיה להוט אחר דברים הנדמים לאהוב הון. עולם הזה, שכל ההולך אחר תאות לבו בטל הוא מעבודת ה', וצריך האדם להסתפק בהכרחי והוא מה שרמז באומרו "ודי זהב" שיאמר לזהב די:

או ירצה על זה הדרך שכל מה שיהיה לו יהיה בעיניו דבר מספיק כאילו יש לו כל זהב, והוא על דרך אומרם (אבות פ"ד מ"א) איזהו עשיר השמח בחלקו, וכזה יטה לבבו לעבודה העליונה היא עבודת ה' אלהים חיים:

2 ב עיניו כעין ז"ל